

A KGST ORSZÁGOK NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI INFORMÁCIÓS RENDSZERE

Dúzs János

Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság

KOMPLEX PROGRAM - Tudományos és Műszaki Információ

A KGST államok szocialista gazdasági integrációjának fejlesztését célzó Komplex Program - az együttműködés sikeres 2 évtizedének hagyományai és tapasztalatai alapján - egyben történelmi jelentőségű új lehetőségeket és feladatokat jelent az egész szocialista közösség, valamennyi tagország számára.

FOCK Jenő, a Minisztertanács elnöke "Magyarország és a KGST Komplex Programja" c. cikkében /Népszabadság, 1972.V.14./ többek között ezt írta: "köztudott, hogy a tudományos-műszaki haladás egyik feltétele jól megszervezett, operatív információ. A kidolgozás alatt álló nemzetközi tudományos-műszaki információs rendszer elő fogja segíteni a szocialista integráció keretében, hogy tudósaink hatékonyan használják fel a tudományos-műszaki kutatások eredményeit".

A Komplex Program célkitűzéseiből fakadó - sok tekintetben újszerű - feladatok megvalósításának egyik fontos feltétele a tagországok informáltságának kellő színvonalu biztosítása egymás és a világ tudományos és műszaki eredményeiről.

Ehhez azonban a szocialista országok eddigi nemzeti információs tevékenységét és nemzetközi együttműködését oly módon kell fejleszteni, hogy a gazdasági integráció megvalósításához szükséges nemzeti és nemzetközi igényeket egyaránt ki tudja elégíteni.

A NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSTŐL A NEMZETKÖZI RENDSZERIG

Az elmúlt két évtizedben saját igényeinek kielégítésére valamennyi szocialista ország kialakította, továbbfejlesztette tudományos és műszaki információs rendszerét. Ennek keretében fejlődött

mind a nemzetközi környezetről történő tájékozódás, mind pedig a külföld tájékoztatása a nemzeti eredményekről.

A szocialista országok egymás tudományos és műszaki eredményeiről általában a kereskedelmi forgalomban kapható szakirodalom feldolgozása, részben tájékoztatási intézmények kiadványcseréje, valamint személyes tapasztalatcsere révén tájékozódtak.

Az utóbbi években világossá vált, hogy a szocialista országok gazdasági együttműködésének fejlesztéséhez szükséges tájékozottság ilyen módszerekkel már nem oldható meg. A megoldás olyan átfogó nemzetközi tudományos és műszaki információs rendszer létrehozása, működése és folyamatos továbbfejlesztése, amelynek lényege a következő:

a rendszer inputját meghatározott fajtájú nemzeti információk képezik, melyeket a tagországok nemzetközileg egyeztetett módon rögzítenek és közölnek;

az azonos fajtájú nemzeti információ-inputokat közösen kijelölt tájékoztatási intézmények gyűjtik, rendszerezik és mint a rendszer outputjait a tagországok rendelkezésére bocsátják. /A rendszer egyúttal biztosítja a bevitt információk eredeti anyagaihoz való hozzáférést is./

Az ilyen nemzetközi rendszer bonyolult strukturálisan, működésében, jogi, pénzügyi stb. vonatkozásaiban, ezért csak fokozatosan, a megfelelő nemzeti és nemzetközi feltételek kidolgozásának és megteremtésének ütemében alakítható ki, viszont a tételek nagy száma következtében alkalmassá válik a gépesített, automatizált feldolgozásra, ami a bevitt információk körében gyors, gazdaságos információszolgáltatási lehetőséget biztosít.

Világosan kell azonban látni azt, hogy a nemzeti ellátást a nemzetközi ellátással bármely információfajtában akkor lehet majd felváltani, ha az a nemzeti ellátással legalább egyenértékűt biztosít információtartalom, gyorsaság és gazdaságosság szempontjából egyaránt. Ez azt jelenti, hogy a nemzetközi rendszer kialakításának, felfutásának időtartama alatt átmenetileg párhuzamos ellátásnak is kell lennie. Ez ugyan átmenetileg többletköltséget jelent, de olyat, amelyet a későbbiekben a nemzetközi ellátásból tartósan származó előnyök érdekében előzetes befektetésként kell tekintenünk.

A NEMZETKÖZI RENDSZER STRUKTURÁJA

A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer /NTMIR/ a KGST Komplex Program szerint:

- " a nemzeti rendszerek kooperációjára;
- az ágazatok és speciális információfajták szerinti nemzetközi információs alrendszerek létrehozására, valamint

a KGST-tagállamok által létrehozott Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ /NTMIK/ tevékenységére épül."

A KGST IRÁNYÍTÓ FUNKCIÓJA

A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer létrehozásával, működésével és fejlesztésével kapcsolatos alapvető munkák a KGST Tudományos-Műszaki Együttműködési Bizottsága /TMEB/ irányításával valósulnak meg.

Az ágazati alrendszerekkel való együttműködést és ezen alrendszerek tanácsai tevékenységének szervezését a TMEB határozatainak és ajánlásainak megfelelően a KGST állandó bizottságai és más hasonló szintű szervei valósítják meg.

Az NTMIK Meghatalmazott Képviselőinek Bizottsága és az NTMIK, mint a KGST szakosított szerve, a TMEB határozatainak és ajánlásainak megfelelően dolgozza ki a javaslatokat az NTMIR-en belüli együttműködés létrehozására, megvalósítására, fejlesztésére és tökéletesítésére az alrendszerek kompatibilitásának biztosítása céljából.

A KGST állandó bizottságai és más hasonló szintű szervei egyeztetik az NTMIK Meghatalmazott Képviselőinek Bizottságával az NTMIR-be való beilleszkedés biztosítása céljából az alrendszerek szervezésére és működésére vonatkozó intézkedéseket.

AZ NTMIK

A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer szervezésében az információs szakmai vezető szerepet a Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ játssza, amely a KGST-tagországok kormányainak egyezményével jött létre, mint a tudományos és műszaki tájékoztatás terén szakosított önálló nemzetközi szervezet.

Az NTMIK lényegében két részből áll:

az NTMIK tevékenységének irányító szerve: a Meghatalmazott Képviselők Bizottsága /MKB/, melynek tagjai a tagországok kormányai által kinevezett állandó képviselők;

az NTMIK központi apparátusa, vagyis maga a Központ /NK/, amely az operatív tevékenységet látja el az MKB által jóváhagyott munkaterv és költségvetés szerint, az általa kinevezett igazgató vezetésével és amelynek személyi állománya a tagországok állampolgáraiból alkalmazott szakértőkből áll.

NEMZETKÖZI ÁGAZATI INFORMÁCIÓS RENDSZEREK

Az országos rendszerek keretében kialakultak a különböző gazdasági /ipar-/ ágazatok információs rendszerei a felügyeletet gyakorló minisztérium irányításával, általában egy-egy ágazati információs intézményre alapulva /pl. vegyipar, építőipar, kohászat, gépipar, mezőgazdaság stb./. Ezek az országos ágazati rendszerek az elmúlt két évtized alatt növekvő két és többoldalu kapcsolatokat építettek ugyan ki, de a gazdasági integráció új, nagyobb követelményeket támaszt. Ezért az NTMIR alrendszereiként nemzetközi ágazati tudományos és műszaki információs rendszerek /NA/ is megszervezésre kerülnek.

Az ágazati információs rendszerek területén a következők kezdték meg működésüket, illetve állnak előkészítés alatt:

elektroenergetika
szénipar
vaskohászat
fémkohászat
gépipar /elektrotechnika/
kémia és vegyipar
könnyűipar
élelmiszeripar
mező- és erdőgazdaság
közlekedés és szállítás
építésügy
környezetvédelem
traktor- és mezőgazdasági gépipar

NEMZETKÖZI SPECIÁLIS INFORMÁCIÓS RENDSZEREK

Az országos rendszerek keretében ugyancsak kialakultak a különféle dokumentumfajták szerinti speciális tájékoztatási tevékenységek, esetenként rendszerek /könyv, folyóirat, kutatási jelentés, katalógus, fordítások stb./. E dokumentumfajtákkal kapcsolatos tájékoztatási tevékenységnek vannak olyan speciális jellemzői, amelyek célszerűvé teszik az ezeknek megfelelő nemzetközi speciális tudományos és műszaki információs rendszerek /NS/, illetve szolgálatok létrehozását.

A speciális információs rendszerek terén megkezdték működésüket, illetve előkészítés alatt állnak a következők:

- tudományos kutatómunkák
- az informatika elmélete és gyakorlata
- szabadalmak
- szabványosítás és mérésügy
- vállalati irodalom
- tudományos és műszaki fordítások
- publikált dokumentumok
- tudományos és műszaki filmek
- periodikumok
- információs szervek
- tudományos és műszaki rendezvények

TECHNIKAI, MÓDSZERTANI, PÉNZÜGYI ÉS JOGI KÉRDÉSEK

A nemzetközi rendszer megfelelő működéséhez egységes szervezeti, technikai, módszertani, pénzügyi, jogi szabályozás kidolgozása és bevezetése szükséges.

A hatékony és gazdaságos nemzetközi információs együttműködés - különösen annak korszerű, gépesített, automatizált működése - csak úgy jöhet létre, ha az információhordozók, az információk rögzítésének formái, valamint a technikai berendezések az alapvető kompatibilitási követelményeknek eleget tesznek.

Mivel a tagországok tájékoztatási gyakorlatában e tekintetben számos eltérés van, szükséges az egységesítési, szabványosítási feladatok meghatározása, nemzetközi szabványok kidolgozása és gyakorlati alkalmazása.

Tekintettel arra, hogy a tagországok nemzeti rendszerei, de az egész nemzetközi rendszer a világ más országaival, különféle nemzetközi rendszereivel aktív kommunikációs kapcsolatban áll, mindezek során a tudományos és műszaki tájékoztatás világrendszerének /UNISIST/ kialakítására folyó hasonló törekvésekkel is össze kell hangolni a munkát.

NEMZETI FELADATOK A NEMZETKÖZI RENDSZER SZERVEZÉSÉBEN

A nemzetközi rendszer kiépítésénél a rendszer valamennyi tagjának - valamennyi tagország nemzeti információs rendszerének - részt kell vennie:

a célkitűzések részletes meghatározásában, figyelembe véve a realizálási lehetőségeket;

a célkitűzések realizálásához szükséges általános és részletes tervek kidolgozásában;

a tervek realizálásában, a realizálás értékelésében, a szükséges visszaszabályozásban, módosításban stb.

A nemzetközi rendszer kialakításában és működésében való hazai részvételünk szervezése a következő:

Az MNK képviselőtét a Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ irányító szervében: a Meghatalmazott Képviselők Bizottságában az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság biztosítja a Kormány kinevezett állandó képviselője személyében.

A rendszer szervezésével kapcsolatos elvi állásfoglalásokat és megoldandó feladatokat a Szakmai Információs Tárcaközi Bizottság tárgyalja meg, amelynek a miniszterek által kinevezett tagjai egyben felelősek a feladatok tárcaszintű végrehajtásáért.

A Szakmai Információs Tárcaközi Bizottság állásfoglalásának előkészítő, valamint az NTMIK-kel kapcsolatos munkák operatív konzultációs szerve a Nemzetközi Központ Magyar Tanácsa, melyben a tárcák intézményeinek igazgatói, ahol ilyen nincs, a minisztériumi ügyintézők foglalnak helyet.

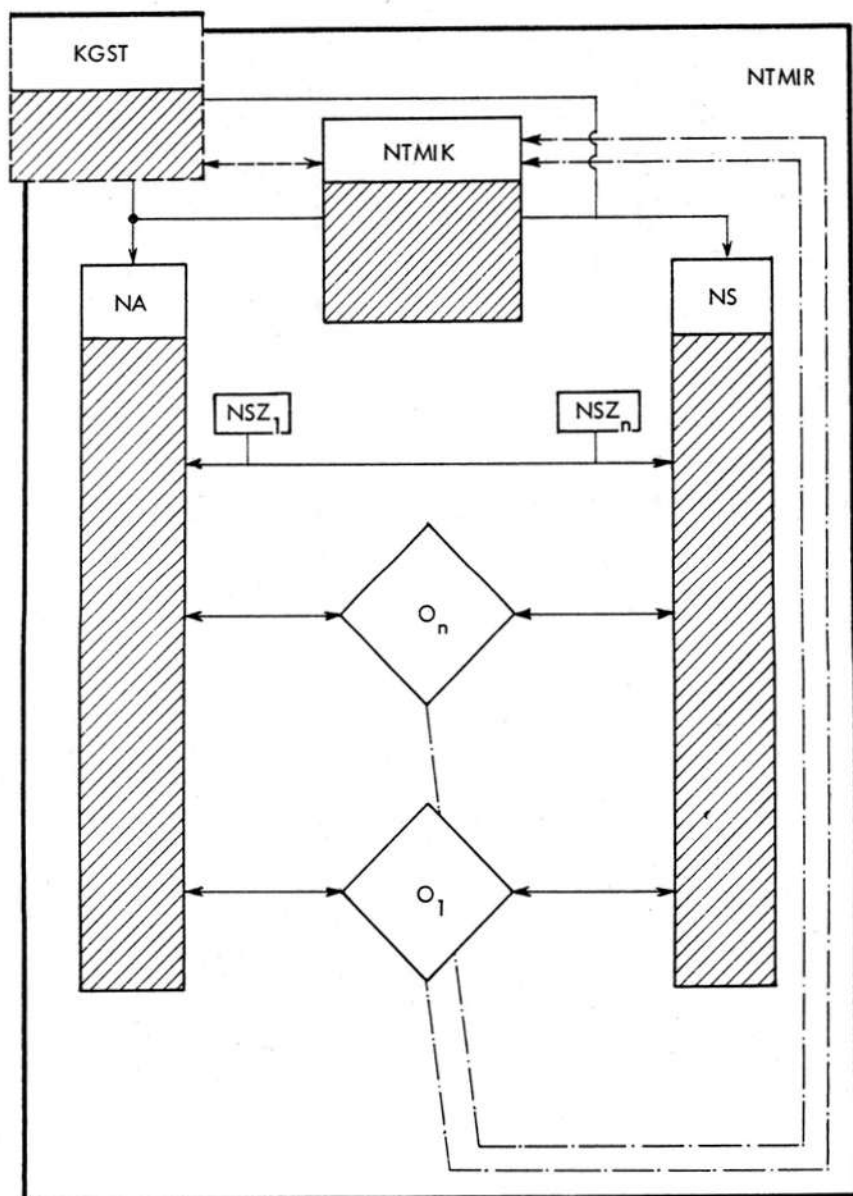
A nemzetközi rendszer hazai vezető intézménye az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, amely ilyen minőségben ellátja egyrészt a Központ Magyar Tanácsa titkársági teendőit, másrészt a nemzetközi központtal való országos kapcsolatok biztosítását.

o

Az NTMIR szervezése során - természetesen - számos szervezeti, szervezési, technikai, módszertani stb. probléma jelentkezik, amelyek megoldásában szakemberei széles körének aktív közreműködése is szükséges.

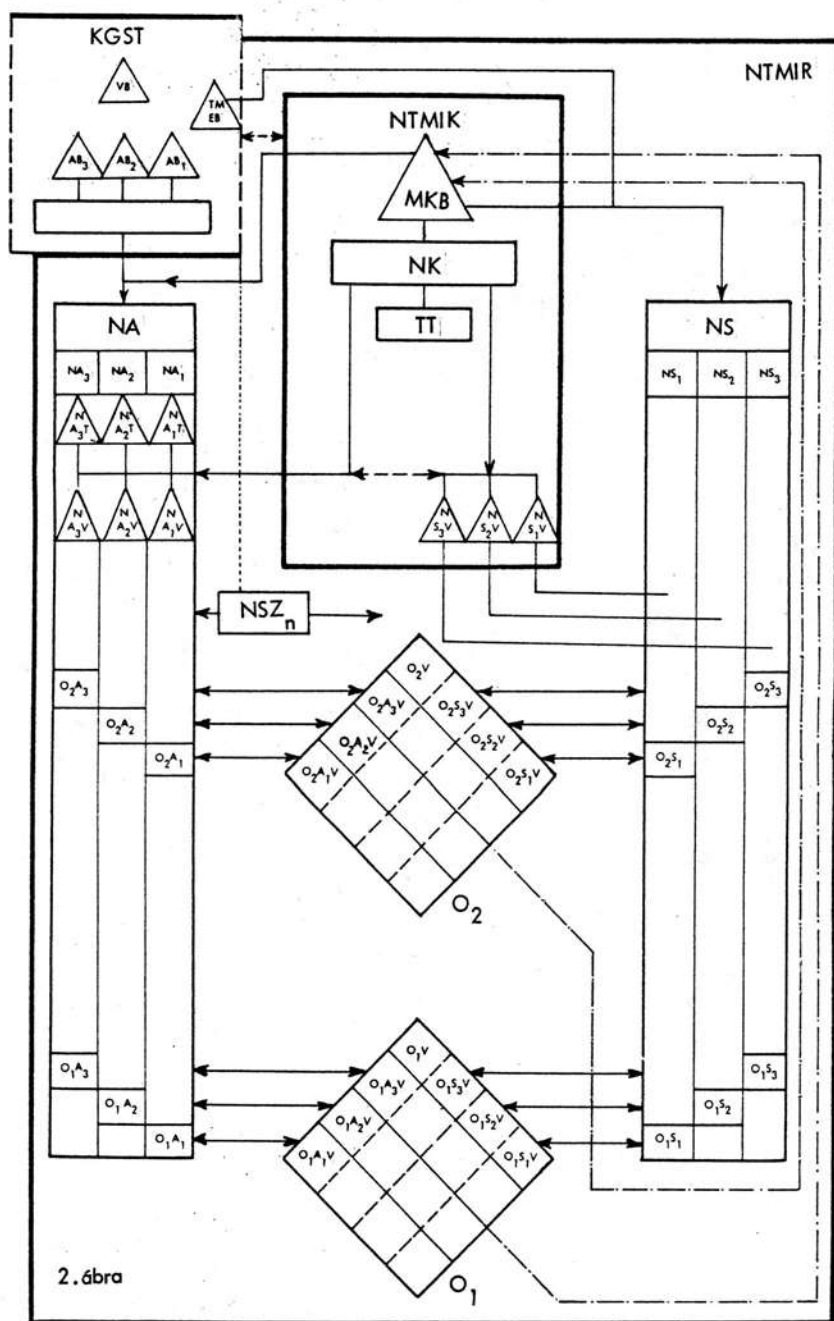
o

A NEMZETKÖZI RENDSZER ÁLTALÁNOS MODELJE

1. ábra

A NEMZETKÖZI RENDSZER RÉSZLETES MODELLJE

2. ábra

JELÖLÉSEK

KGST

VB	Végrehajtó Bizottság
TMEB	Tudományos-Műszaki Együttműködési Bizottság
AB	Állandó Bizottságok
NSZ _n	a KGST tagországok más nemzetközi szervezetei (pl. Koordinációs központok, vállalatok, stb.)

NTMIR (NR)

Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer

NTMIK

Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ

MKB
NK
TT
NA_n

Tagországok Meghatalmazott Képviselői Bizottsága
Nemzetközi Központ: az NTMIK központi munkaszerve
a NK Tudományos Tanácsa

NA_n

nemzetközi ágazati információs rendszer (a NR alrendszere)

NS_n

nemzetközi speciális információs rendszer (a NR alrendszere)

IA_n V

nemzetközi ágazati információs rendszer vezető szerve

NA_n T

nemzetközi ágazati információs rendszer tanácsa

NS_n V

nemzetközi speciális információs rendszer vezető szerve

O_n

a NTMIK tagországai

O_n V

a tagország kijelölt információs vezető szerve az NR-ben

O_n A_n V

a tagország kijelölt ágazati információs vezető szerve az NA_n-ben

O_n S_n V

a tagország kijelölt speciális információs vezető szerve az NS_n-ben

DUZS, J.: Scientific and Technical Information System of the COMECON countries

The "Complex Program" whose function is to further the development of the socialist and economic integration of the COMECON countries has set as an aim the creation of a scientific and technical information system. The purpose of the information system on national level is to concert the co-operation of activities of the various scientific and technical systems; on international level it promotes the evolution of the information sub-systems and their proper branches based on specific types of information. Within the scope of goal-setting a Centre for International Scientific and Technical Information has also been established by the member countries. Since the start of the program significant progress has been made. Characteristic features that mark this undertaking are compatibility and success in the organization of the international system itself, its branches and specific sub-systems made possible by improved technical and methodological condition.

ДУЖ. Я.: Международная система научной и технической информации стран-членов СЭВ

В комплексной программе развития экономической интеграции стран-членов СЭВ предусмотрено создание международной системы научной и технической информации. Эта система обосновывается на кооперации национальных научно-технических информационных систем, на международных отраслевых и специальных информационных подсистемах и на деятельности Международного центра научной и технической информации, созданного странами-членами СЭВ. В организации международной системы значительные успехи достигнуты в построении отраслевых и специальных подсистем и в разработке технических и методологических условий обеспечения совместности.

DUZS, J.: Das Internationale Wissenschaftliche und Technische Informationssystem der RGW-Länder

In dem Komplex-Programm der Wirtschaftsintegration der RGW-Länder ist das Ziel enthalten, das internationale wissenschaftliche und technische Informationssystem der Mitgliedsländer zu schaffen. Dieses System ist auf die Kooperation der nationalen wissenschaftlichen und technischen Informationssysteme, auf den Aufbau von internationalen Informations-Subzentren je nach den Branchen und spezialisierten Informationsgattungen sowie auf die Aktivität des durch die Mitgliedsländer zu errichtenden Internationalen Wissenschaftlichen und Technischen Informationszentrums gegründet. In der Organisation des internationalen Systems sind bereits beachtliche Fortschritte zu verzeichnen, sowohl betreffs der Systeme der Branchen als auch der spezialisierten Sub-Zentren und in der Ausarbeitung der die Kompatibilität gewährleistenden technischen und methodischen Bedingungen.